

U 94/2018 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU, EURATOM) N:O 1141/2014 muuttamisesta henkilötietojen suojaa koskevien sääntöjen rikkomuksiin liittyvän tarkastusmenettelyn osalta Euroopan parlamentin vaalien yhteydessä

Perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti lähetetään Eduskunnalle Euroopan komission 12. päivänä syyskuuta 2018 hyväksymä ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU, EURATOM) N:O 1141/2014 muuttamisesta henkilötietojen suojaa koskevien sääntöjen rikkomuksiin liittyvän tarkastusmenettelyn osalta Euroopan parlamentin vaalien yhteydessä sekä ehdotuksista laadittu muistio.

Helsingissä 25 päivänä lokakuuta 2018

Oikeusministeri Antti Häkkänen

Neuvotteleva virkamies Heini Huotarinen

OIKEUSMINISTERIÖ

MUISTIO
25.10.2018

EU/2018/1545

EHDOTUS EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUKSEKSI ASETUKSEN (EU, EURATOM) N:O 1141/2014 MUUTTAMISESTA HENKILÖTIETOJEN SUOJAA KOSKEVIEN SÄÄNTÖJEN RIKKOMUKSIIN LIITTYVÄN TARKASTUSMENETELYN OSALTA EUROOPAN PARLAMENTIN VAALIEN YHTEYDESSÄ

1 Yleistä

Komission puheenjohtaja Jean-Claude Juncker nosti esiin 12.9.2018 pitämässään unionin tilaa koskevassa puheessaan (State of the Union 2018) tarpeen turvata vapaat ja oikeudenmukaiset vaalit Euroopassa.

Samassa yhteydessä komissio julkaisi

- tiedonannon Securing free and fair European elections varautumisesta vaalivaikuttamiseen erityisesti tulevissa kevään 2019 europarlamenttivaaleissa, 12.9.2018, COM(2018) 637 final;

- suosituksen vaaliyhteistyöverkostoista, läpinäkyvyydestä verkossa, suojautumisesta kyberturvallisuuden häiriötilanteilta sekä disinformaatiokampanjoiden torjumisesta Euroopan parlamentin vaalien yhteydessä, 12.9.2018, C(2018) 5949 final;

- ohjeet unionin tietosuojalainsäädännön soveltamisesta vaalien yhteydessä, 12.9.2018, COM(2018) 638 final; ja

- ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU, Euratom) N:o 1141/2014, 22.10.2014, muuttamisesta henkilötietojen suojaa koskevien sääntöjen rikkomuksiin liittyvän tarkastusmenettelyn osalta Euroopan parlamentin vaalien yhteydessä, 12.9.2018, COM(2018) 636 final/2.

Ehdotetulla asetusmuutoksella komissio haluaa varmistaa, että voidaan määrätä taloudellisia seuraamuksia Euroopan tason poliittisille puolueille tai säätiöille, jotka hyödyntävät tietosuojasääntöjen rikkomuksia tarkoituksenaan vaikuttaa Euroopan parlamentin vaalien tulokseen. Lisäksi ehdotetaan asetuksen vastuuviranomaiselle omaa henkilöstöä, jonka nimittäisi vastuuviranomaisen johtaja. Komission tavoitteena on saada asetusmuutos voimaan ennen Euroopan parlamentin vuoden 2019 vaaleja.

2 Pääasiallinen sisältö

Komissio esittää asetusehdotuksessaan kohdennettuja muutoksia. Ensimmäkin komissio ehdottaa, että asetuksessa säädettäisiin vastuuviranomaisen henkilöstöstä. Aiemmin vastuuviranomainen on toiminut niin, että vastuuviranomaisen johtajaa on avustanut unionin toimielinten henkilöstö. Toiseksi komissio ehdottaa taloudellisen sanktion määräämistä Euroopan tason poliittiselle puolueelle ja säätiölle, joka on vaikuttanut tai pyrkinyt vaikuttamaan Euroopan parlamentin vaalien tulokseen hyödyntämällä tietosuojasääntöjen rikkomuksia.

Tähän liittyen asetukseen ehdotetaan lisättäväksi uusi 10 a artikla. Uuden 10 a artiklan mukaan jatkossa jos vastuuviranomainen saa tietää Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojasetus) 4 artiklan 21 kohdassa tarkoitetun valvontaviranomaisen päätöksestä, jonka mukaan luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö on rikkonut henkilötietojen suojaan sovellettavia sääntöjä ja jos kyseisen päätöksen perusteella tai muutoin on perusteltuja syitä uskoa, että rikkomus liittyy Euroopan tason poliittisen puolueen tai Euroopan tason poliittisen säätiön poliittisiin toimiin Euroopan parlamentin vaalien yhteydessä, vastuuviranomainen vie asian 11 artiklalla perustetun riippumattomista merkittävistä henkilöistä muodostuvan komitean käsiteltäväksi. Komitea antaa lausunnon siitä, onko kyseinen Euroopan tason poliittinen puolue tai Euroopan tason poliittinen säätiö tarkoituksellisesti vaikuttanut tai yrittänyt vaikuttaa Euroopan parlamentin vaalien tulokseen käyttämällä kyseistä rikkomusta hyväkseen. Vastuuviranomainen pyytää lausuntoa viipymättä ja viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun valvontaviranomainen on antanut päätöksensä. Komitea antaa lausuntonsa lyhyessä ja kohtuullisessa määräajassa, jonka valvontaviranomainen on asettanut.

Seuraamuksia koskevaan 27 artiklaan ehdotetaan lisättäväksi, että vastuuviranomainen määrää taloudellisia seuraamuksia, jos komitea antaa 10 a artiklassa tarkoitetun lausunnon, jossa todetaan, että Euroopan tason poliittinen puolue tai Euroopan tason poliittinen säätiö on tarkoituksellisesti vaikuttanut tai yrittänyt vaikuttaa Euroopan parlamentin vaalien tulokseen hyödyntämällä henkilötietojen suojaan sovellettavien sääntöjen rikkomuksia.

Samoin 27 artiklassa säädettäisiin, että jos 10 a artiklassa tarkoitettu valvontaviranomaisen päätös on kumottu tai jos päätökseen on haettu muutosta onnistuneesti, vastuuviranomainen tarkastelee uudelleen 2 kohdan a alakohdan vii alakohdan nojalla annettuja seuraamuksia asianomaisen Euroopan tason poliittisen puolueen tai Euroopan tason poliittisen säätiön pyynnöstä

3 Vaikutus Suomen lainsäädäntöön

Euroopan tason poliittisten puolueiden ja Euroopan tason poliittisten säätiöiden perussäännöistä ja rahoituksesta annettuun asetukseen ehdotetuilla muutoksilla ei arvioida olevan vaikutusta Suomen lainsäädäntöön.

4 Ahvenanmaan toimivalta

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaan yhdistyksiä ja säätiöitä, yhtiöitä ja muita yksityisoikeudellisia yhteisöjä ja kirjanpitoa koskevat asiat kuuluvat valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Euroopan tason poliittisia puolueita ja poliittisia säätiöitä koskeva lainsäädäntö ei tämän perusteella kuulu maakunnan lainsäädäntövaltaan.

5 Ehdotuksen taloudelliset vaikutukset

EU:n rahoitus Euroopan tason poliittisille puolueille ja säätiöille sekä asetuksen vastuuviranomaiselle osoitetaan myös jatkossa Euroopan parlamentin talousarviosta, eikä muutoksella ole välittömiä vaikutuksia Suomen valtiontalouteen. Asetusehdotuksessa esitetyn henkilöstömuutoksen arvioidaan lisäävän Euroopan parlamentin hallintomenoja 1,43 miljoonalla eurolla vuodessa.

6 Oikeusperusta

Asetusehdotus perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 224 artiklaan, jonka mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto vahvistavat tavallista lainsäädäntömenettelyä noudattaen annettavilla asetuksilla Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 10 artiklan 4 kohdassa tarkoitettuja Euroopan tasolla toimivia poliittisia puolueita ja erityisesti niiden rahoitusta koskevat säännöt, sekä Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksen 106 a artiklaan.

Ehdotuksen oikeusperustana oleva SEUT 224 artikla muodostaa nimenomaisen oikeusperustan Euroopan tasolla toimivia poliittisia puolueita ja erityisesti niiden rahoitusta koskeville säännöille. Artiklassa ei mainita erikseen puolueita lähellä olevia säätiöitä.

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotettu oikeusperusta on asianmukainen.

7 Toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaate

Euroopan tason poliittisten puolueiden ja säätiöiden perussääntöä ja rahoitusta koskevat säännöt voidaan vahvistaa vain EU:n tasolla, ja asiasta on jo säädetty asetuksella 1141/2014. Ehdotus koskee kyseisen asetuksen muuttamista ja järjestelmän puutteiden korjaamista. Tämä voidaan tehdä ainoastaan EU:n tasolla. Valtioneuvosto pitää ehdotusta toissijaisuusperiaatteen mukaisena.

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotetut muutokset eivät mene pidemmälle kuin on tarpeen EU:n perussopimusten tavoitteiden saavuttamiseksi. Valtioneuvosto pitää ehdotusta suhteellisuusperiaatteen mukaisena.

8 Toimielinten kannat

Euroopan parlamentin keskusteluissa ja kuulemisissa Facebook/Cambridge Analytican tapauksesta esitettiin pyyntöjä, jotka komissio otti ehdotusta valmistellessaan huomioon.

Asetusehdotus on valmisteluvaiheessa parlamentissa, jossa siitä vastaa perussopimus-, työjärjestys- ja toimielinasioiden valiokunta. Asian esittelijöinä toimivat Rainer Wieland/EPP ja Mercedes Bresso/S&D.

Komission vapaita ja oikeudenmukaisia vaaleja koskevaa pakettia on käsitelty Coreperissa 2.10.2018 ja oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 11.10.2018. Ehdotuksia käsitellään neuvoston yleisten asioiden työryhmässä. Oletettavaa on, että neuvottelut käydään tiukan aikataulutavoitteen takia mahdollisimman nopeasti.

9 Ehdotuksen kansallinen käsittely

Komission vapaita ja oikeudenmukaisia vaaleja koskevaa pakettia on käsitelty E-kirjeellä.

U-kirjelmä on käsitelty institutionaalisen kysymysten ja oikeudellisen jaoston kirjallisessa menettelyssä 12. – 17.10.2018.

10 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto kannattaa muutoksen tavoitetta parantaa vaalikampanjoinnin läpinäkyvyyttä ja vähentää riskiä henkilötietojen väärinkäyttöön.

Valtioneuvosto pitää perusteltuna ehdotusta siitä, että asetuksen vastuuviranomaiselle osoitetaan omaa henkilöstöä. Muutos parantaa vastuuviranomaisen toimintaedellytyksiä ja riippumattomuutta.

Valtioneuvosto pitää ymmärrettävänä tavoitetta Euroopan tason poliittisten puolueiden saattamisesta vastuuseen mahdollisten tietosuojalainsäädännön rikkomusten hyödyntämisestä vaalitulokseen vaikuttamisessa. Ehdotuksen taloudellisia seuraamuksia ja niiden yhteensopivuutta tietosuojalainsäädäntöön sisältyvien sanktioiden kanssa on kuitenkin vielä tarkemmin selvitetävä neuvottelujen kuluessa. Ehdotus vaikuttaa tältä osin ongelmalliselta suhteessa niihin vaatimuksiin, joita rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten määrittämiselle on EU-oikeudessa ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä asetettu.

Valtioneuvosto kiinnittää komission lailla huomiota siihen, että vaaleihin kohdistuva epäasiallinen vaikuttaminen on vakavasti otettava uhka, joka toteutuessaan aiheuttaa epäluottamusta vaalijärjestelmää ja koko demokratian toimivuutta kohtaan. Uhan torjuntaan tarvitaan muitakin kuin lainsäädäntötoimia. Valtioneuvosto kannattaa eurooppalaisen yhteistyön lisäämistä, jotta vaalivaikuttamiseen voidaan paremmin varautua ja täten turvata vaalien sujuvuus.

Valtioneuvosto kiinnittää yleisesti huomiota vaikutusarvioinnin ja avoimen kuulemisen merkitykseen lainvalmistelussa. Komissio ei ole toteuttanut muutosehdotuksesta vaikutusten arviointia.